

Katarzyna Kowalczyk

ROLA I SPECYFIKA POLSKICH ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W SEKTORZE TEATRU. DIAGNOZA SYTUACJI

Organizacje III sektora (zwane także organizacjami pozarządowymi) to zrzeszenia obywatelskie działające dobrowolnie i z własnej inicjatywy na rzecz wybranego interesu społecznego. Ich zbiorczą nazwą to określenie nawiązujące do podziału przestrzeni społeczno-gospodarczej współczesnych państw demokratycznych na trzy sektory. Według tej typologii, pierwszy z nich to administracja publiczna określana również jako sektor państwowy. Drugi sektor, nazywany też sektorem prywatnym albo komercyjnym, to sfera biznesu, czyli instytucje i organizacje działające w celu osiągnięcia ekonomicznego zysku. **Trzeci sektor natomiast to ogół obywatelskich zrzeszeń działających społecznie i nie dla zysku, czyli organizacje pozarządowe. Są one często określane również jako organizacje *non-profit*, co podkreśla fakt, iż ich zasadniczym zadaniem nie jest osiąganie zysku.** Funkcjonowanie organizacji pozarządowych opiera się na wartościach społecznych kreujących ideę działania dla dobra ogółu, a także umożliwiającą integrację i aktywizację społeczeństwa oraz tworzenie wspólnoty.

Współczesne państwa demokratyczne o wysokim poziomie aktywności i świadomości społecznej oraz ugruntowanej pozycji obywatela cechuje coraz bardziej regularne współdziałanie organów władzy publicznej wykonujących zadania w sferze społecznej, z organizacjami III sektora podejmującego, w ramach działalności statutowej, różnorakie działania w tej samej sferze. Obecnie, po minionym okresie całkowitej dominacji władz w zakresie wykonywania zadań publicznych, zrzeszenia obywatelskie angażują się szeroko w aktywność na rzecz otaczających je społeczności, stając się partnerem władz w wykonywaniu odpowiednich zadań na zasadzie subsydiarności. Zasada ta znalazła się również w preambule do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku (choć użyto tam synonimicznego pojęcia „pomocniczości”). W kwestii podziału zadań między poszczególne zhierarchizowane instytucje zasada proporcjonalności mówi, że jeśli zadanie może zostać efektywnie wykonane przez szczebel najniższy, jemu właśnie powinno zostać powierzone¹. Zasada subsydiarności posiada również inny aspekt, szczególnie istotny z punktu widzenia współdziałania organów władzy publicznej z organizacjami III sektora. Zgodnie z tym punktem widzenia, jeżeli zadanie publiczne o charakterze społecz-

¹ P. Sarnecki, *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2005, s. 76–77.

nym może być odpowiednio wykonane przez podmiot niepubliczny, a zwłaszcza organizację pozarządową, powinno dojść do zlecenia realizacji i jednoczesnej rezygnacji z powierzenia go jednostce publicznej.

Obecnie organizacje III sektora w Polsce podejmują różnorodną działalność. Pomimo początkowej nieufności organów władzy publicznej część z nich współpracuje już z organizacjami pozarządowymi na rzecz zaspokajania potrzeb społecznych. Poza aktywnością w ramach takiej właśnie współpracy, opierając się wyłącznie na własnej inicjatywie, organizacje pozarządowe realizują różnorodne projekty w ramach swojej działalności statutowej na rzecz wybranych grup docelowych. Podejmują one inicjatywy w obrębie licznych obszarów, często również tych, które w praktyce do niedawna zarezerwowane były dla organów państwa. Liczne organizacje działające na polu oświaty, edukacji, pomocy społecznej, opieki i edukacji zdrowotnej, ochrony środowiska czy kultury wchodzą niejako w sfery dotychczas łączone z aktywnością instytucji i urzędów publicznych. Organizacje III sektora, przejmując od państwa jego zadania, zarówno w formie sformalizowanego zlecenia, jak i bez takiej oficjalnej współpracy, realizują w praktyce zasadę pomocniczości, a jednocześnie powiększają znaczenie inicjatywy obywatelskiej i ugruntowują jej obecność w społecznej rzeczywistości.

Według Raportu z badania 2006: podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych, sporządzonego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor², 12,8% polskich stowarzyszeń i fundacji to organizacje identyfikujące się z aktywnością w sferze kultury i sztuki (więcej jest jedynie tych zajmujących się sportem, rekreacją i turystyką). Wśród nich znajdują się bardzo prężnie rozwijające się stowarzyszenia i fundacje działające w sferze teatru. O ile fundacje takie pełnią niejako funkcję pomocniczą wspierającą poszczególne instytucje teatralne, stowarzyszenia są zrzeszeniami samodzielnie realizującymi cele artystyczne i edukacyjne. Ważną kwestią wydaje się więc również odpowiedź na pytanie, czy i w jakim stopniu mogą one uzupełniać aktywność państwa w sferze kultury i sztuki.

Wykorzystane dane dotyczące wybranych stowarzyszeń teatralnych pochodzą z własnego badania ankietowego, Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) oraz informacji zawartych na stronach internetowych omawianych stowarzyszeń.

Spośród czterdziestu rozesłanych stowarzyszeniom ankiet wypełniono ich jedenaście. Co ciekawe, ankietę wypełniły stowarzyszenia teatralne młode i mało znane. Organizacje o ugruntowanej pozycji i renomie nie udzieliły informacji na temat swojej działalności. W wypadku rażącej różnicy między danymi zawartymi w ankiecie i znajdującymi się Krajowym Rejestrze Sądowym w charakterystyce przytoczono te, które zawarte są w KRS. Informacje wykorzystane w charakterystyce dotyczą, poza podstawowymi danymi identyfikującymi, struktury stowarzyszenia, mienia i sposobu finansowania, aktywności artystycznej oraz promocji. Opis zawiera informacje dotyczące wewnętrznej organizacji stowarzyszenia, charakterystykę członków i osób współpracujących oraz różnorodność form zaangażowania w pracę stowarzyszenia (członkowie, wolontariusze, pracownicy). Istotnym elementem opisującym daną organizację jest struktura oraz źródła pozyskiwanych przez nią środków finansowych, a także posiadany majątek

---

² M. Gumkowska, J. Herbst, *Raport z badania 2006: podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych* [dok. elektr.].

trwały. Charakterystyka zawiera informacje dotyczące działalności statutowej stowarzyszenia: zarówno w aspekcie warunków techniczno-lokalowych, jak i samych osiągnięć artystycznych oraz ich prezentacji na forum krajowym i międzynarodowym. Interesujących informacji dostarcza również opis zespołu realizującego projekty danej organizacji (zwłaszcza liczba artystów zawodowych pracujących przy tworzeniu projektów artystycznych). Charakterystyka zawiera także dane na temat stosowanych metod promocji oraz obecności stowarzyszenia w mediach lokalnych i ogólnopolskich. Cennych informacji dostarczają opinie organizacji na temat zalet i wad prowadzenia działalności kulturalnej w formie stowarzyszenia.

Wobec trudności w pozyskaniu potrzebnych informacji dotyczących fundacji działających w sektorze teatru w drodze badania ankietowego oparto się na danych pochodzących z KRS oraz informacjach ogólnodostępnych (strony internetowe, statuty organizacji).

Charakterystyka wybranych stowarzyszeń teatralnych

Stowarzyszenie Teatr Cogitatur

Stowarzyszenie Teatr Cogitatur to grupa o długiej tradycji. Powstało w Katowicach w 1985 roku. Jego początki sięgają teatralnej grupy warsztatowej w Pałacu Młodzieży w Katowicach pod nazwą Teatr pod Kluczem, później – Teatr Cogitatur, działającej pod opieką Klubu Literackiego. W roku 2001 zostało wpisane do rejestru stowarzyszeń. Jest to stowarzyszenie rejestrowe, nieprowadzące działalności gospodarczej, nie jest organizacją pożytku publicznego. W strukturze organizacyjnej stowarzyszenia Teatr Cogitatur nie wyodrębniono odpowiedzialnych za określone zadania sekcji (działów). Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych.

Na początku działalności (przed rejestracją) organizacja liczyła 10 członków, liczby osób zrzeszonych w stowarzyszeniu w momencie rejestracji oraz w chwili obecnej nie podano. Strategiczne decyzje podejmowane są przez dyrektora – założyciela stowarzyszenia. Teatr Cogitatur nie zatrudnia pracowników, nie funkcjonuje podział na sekcje (działy) odpowiedzialne za określone zadania. Działalność organizacji wspierają wolontariusze.

Główne źródło finansowania Teatru Cogitatur to wsparcie sponsorów z sektora prywatnych przedsiębiorców stanowiące aż 90% całości zasobów finansowych organizacji. Stowarzyszenie nie posiada rocznego budżetu; wydatkowanie odbywa się wedle bieżących potrzeb. W skład majątku trwałego Teatru Cogitatur wchodzi wyposażenie niezbędne do realizacji spektakli teatralnych, w tym własne urządzenia techniczne.

W repertuarze Teatru Cogitatur znajdują się spektakle autorskie. Teatr ma stałą, wynajętą scenę, ale spektakle nie odbywają się regularnie. W roku 2006 stowarzyszenie Teatru Cogitatur zrealizowało 3 spektakle premierowe, rok wcześniej – 2. Ogółem, w latach 2006 i 2007, odbyło się 18 spektakli (2006 – 15, 2007 – 3), które obejrzało około 2000 widzów (2006 – 1500, 2007 – 500), według szacunków organizacji w większości w wieku 25–40 lat. Spektakle teatru wystawiane są także poza jego stałą sceną, również na zamówienie podmiotów zewnętrznych (np. osób fizycznych, firm).

W ciągu ostatnich dwóch lat Teatr Cogitatur prezentował swoją twórczość na festiwalach i różnorodnych imprezach artystyczno-kulturalnych zarówno w kraju (organizacja nie podała konkretnych przykładów), jak i za granicą (Brazylia, Hiszpania, Francja, Niemcy, Włochy, Stany Zjednoczone).

Stowarzyszenie nie udzieliło odpowiedzi na pytania dotyczące składu zespołu artystycznego.

Teatr Cogitatur nie korzysta z usług reklamowych, nie prowadzi również badań rynku. Informacje o jego działalności pojawiają się w lokalnych mediach. Za promocję i wizerunek teatru odpowiada wyznaczona osoba.

Jako podstawową zaletę prowadzenia działalności artystycznej w formie stowarzyszenia w ankiecie wypełnionej przez stowarzyszenie Teatr Cogitatur wymieniono niezależność. Jako główną wadę wskazano zależność finansową od darczyńców.

Cogitatur to teatr wielokrotnie nagradzany i wyróżniany: przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Fundację Pro Publico Bono, Towarzystwo Kultury Teatralnej oraz lokalne władze regionu.

Stowarzyszenie Teatr KORBA

Teatr KORBA to młode, dynamicznie rozpoczynające swoją działalność stowarzyszenie rejestrowe. Powstało we Wrocławiu. Wpis do rejestru stowarzyszeń uzyskało w 2007 roku. Teatr ten był początkowo teatrem studenckim noszącym nazwę Wkrętssemble, założonym w 2000 roku. Teatr KORBA nie jest organizacją pożytku publicznego, nie prowadzi działalności gospodarczej. W strukturze organizacyjnej stowarzyszenia nie wprowadzono podziału na sekcje (działy). Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych.

Według postanowień statutu stowarzyszenia, podstawowym celem działalności teatru jest współtworzenie i upowszechnianie kultury teatralnej poprzez prowadzenie teatru niezawodowego we współpracy z państwowymi, samorządowymi oraz społecznymi jednostkami organizacyjnymi oraz osobami prywatnymi z kraju i z zagranicy. Stowarzyszenie cele te realizuje poprzez: prowadzenie niezawodowego zespołu teatralnego, prezentacje i upowszechnianie historycznego i współczesnego dorobku kultury teatralnej narodowej i światowej, propagowanie wśród dzieci i młodzieży aktorstwa niezawodowego, tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi twórczości i talentów artystycznych, organizowanie warsztatów i przeglądów teatrów zawodowych oraz niezawodowych i nieformalnych grup aktorsko-artystycznych, a także propagowanie kultury regionu poprzez działania teatralne.

Zarówno w momencie powstania, jak i obecnie stowarzyszenie liczy 15 członków. Decyzje o znaczeniu strategicznym dla stowarzyszenia podejmowane są przez zarząd. Teatr KORBA nie zatrudnia pracowników. Współpracują z nim wolontariusze.

Źródła finansowania organizacji w czasie dotychczasowej aktywności to składki członkowskie (60% środków finansowych pochodzi z tego właśnie źródła) oraz działalność statutowa stowarzyszenia (40%). Teatr KORBA nie dysponuje rocznym, zaplanowanym wcześniej budżetem. Sytuacja materialna stowarzyszenia pozwala na posiadanie własnych środków trwałych (np. sprzęt techniczny: oświetleniowy, nagłaśniający).

Teatr KORBA określa swój repertuar jako awangardowy, kształtowany przede wszystkim ze względu na atrakcyjność i aktualność sztuki oraz warunki, jakimi dysponują

aktorzy w odniesieniu do konkretnych ról. Teatr dysponuje bezpłatnie użyczoną sceną (nie określono jednoznacznie, czy jest to scena stała). Spektakle nie odbywają się regularnie. W latach 2006 i 2007 powstały po 2 spektakle premierowe, a ogółem zaprezentowano 7 spektakli (2006 – 3, 2007 – 4), które obejrzało około 600 widzów (300 w każdym roku). Większość widzów teatru to osoby w wieku 25–40 lat. Spektakle teatru nie są wystawiane na zamówienie zewnętrznych podmiotów.

W ciągu ostatnich dwóch lat Teatr KORBA zaprezentował swoją twórczość na festiwalu Wiosna Fredrowska w Przemyślu.

Grupa artystów (różnych specjalności) przygotowujących widowiska Teatru KORBA liczy 10 osób (wszyscy to członkowie stowarzyszenia), z czego jedna osoba to artysta zawodowy (osoba posiadająca średnie lub wyższe wykształcenie artystyczne).

Za promocję Teatru KORBA nie są odpowiedzialne konkretne, wyznaczone do tego celu osoby. Teatr regularnie korzysta natomiast z płatnych usług reklamowych, a główne ich formy to plakaty, ulotki oraz strona internetowa. Stowarzyszenie nie prowadzi badań rynku. Informacje o jego działalności pojawiają się w lokalnych mediach (nie ma wśród nich czasopism specjalistycznych).

Jako podstawowe zalety prowadzenia działalności w formie stowarzyszenia w ankiecie wypełnionej przez teatr podano: możliwość uzyskiwania dotacji oraz niewielką ilość formalności przy działaniach artystycznych, za wadę natomiast uznano brak ustalonej dyscypliny wewnętrznej.

W czerwcu 2007 roku stowarzyszenie nawiązało współpracę z partnerem zagranicznym – włoskim teatrem Cooperativa Theatralia.

Stowarzyszenie Teatralne Legion

Stowarzyszenie Teatralne Legion powstało w miejscowości Kórnik w 2007 roku. Jest to stowarzyszenie rejestrowe, nieprowadzące działalności gospodarczej, nie jest organizacją pożytku publicznego. W ramach Stowarzyszenia Teatralnego Legion nie wprowadzono podziału na sekcje (działy). Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych. Jest to organizacja artystyczna o zasięgu międzynarodowym.

Głównym organizatorem działalności teatru jest Wojciech Kopciński – absolwent Wydziału Reżyserii krakowskiej PWST, były kierownik artystyczny Teatru im. Adama Mickiewicza w Częstochowie.

Podstawowe cele Stowarzyszenia Legion to: doprowadzenie do powołania teatru Legion i dbałość o jego dalszy rozwój, upowszechnianie i propagowanie twórczości emigracyjnej oraz sylwetek jej twórców ze szczególnym naciskiem na emigrację polską, działanie na rzecz pogłębiania wiedzy o wkładzie emigracji polskiej w kulturę polską i innych narodów oraz wymiany kulturalnej Polonia – Ojczyzna – kraj osiedlenia, współpraca z instytucjami powołanymi do działań na rzecz emigracji/Polonii, upowszechnianie wiedzy o dziejach emigracji i Polonii, pomoc twórcom kultury mieszkającym poza granicami Ojczyzny, budowanie więzi Polonia – Ojczyzna na polu kultury, propagowanie współpracy kulturalnej w ramach integracji europejskiej, działania na rzecz zachowania dla przyszłych pokoleń polskiej historii, kultury i tradycji, tworzenie płaszczyzny wymiany między ludźmi i instytucjami zainteresowanymi rozwojem i promocją kultury,

inicjowanie oraz wspieranie rozwoju kulturalnego gminy Kórnik, promocja i wspieranie artystycznie uzdolnionej młodzieży, wyrównywanie szans dostępu do kultury i sztuki osób niepełnosprawnych.

Od momentu powstania liczba członków stowarzyszenia znacząco wzrosła: obecnie liczy ono 40 członków, a w momencie zakładania ich liczba wynosiła 16. Stowarzyszenie nie określiło, który z organów statutowych podejmuje najważniejsze decyzje. Legion nie zatrudnia pracowników, jego działalność wspiera natomiast współpraca z wolontariuszami.

Dwa podstawowe źródła finansowania teatru Legion to dotacje publiczne (połowa środków finansowych pochodzi z tego źródła) oraz darowizny zewnętrznej fundacji (49%; nazwy fundacji nie podano). Niewielkie wpływy pochodzą również ze składek członkowskich (1%). Organizacja nie planuje swych finansów w ramach przygotowanego wcześniej rocznego budżetu. Stowarzyszenie Legion nie posiada majątku trwałego.

Legion to teatr autorski. Zgodnie z informacjami zawartymi na stronie internetowej stowarzyszenia:

„Wystawiane przez Stowarzyszenie Teatralne Legion teksty, oprócz walorów literackich, muszą nieść z sobą Prawdę, stanowić drogowskaz moralny i kierunek poszukiwań sensu ludzkiej egzystencji. Są teksty, których nie dałoby się wystawić bez pokory nad miejscem człowieka w świecie. Legion podąża śladem poszukiwania Sacrum, owej Tajemnicy, bez której nie ma miejsca dla prawdziwej sztuki. Obrął sobie ambitnie zadanie niepowielania ogranych testów, idzie w kierunku własnych scenariuszy czy adaptacji autorskich”³.

Teatr nie posiada stałej sceny (spektakle odbywają się na zamku w Kórniku oraz w kościołach Polski i Niemiec), prezentacja dorobku artystycznego teatru nie odbywa się regularnie. W latach 2006 i 2007 stowarzyszenie wystawiło po jednym spektaklu premierowym, a ogółem odbyło się 20 spektakli (2006 – 10, 2007 – 10). Liczbę widzów w latach 2006 i 2007 oszacowano na blisko 2000 osób (2006 – 1000, 2007 – 900). Według szacunków organizacji, większość widzów znajduje się w przedziale wiekowym 25–40 lat. Spektakle w wykonaniu Stowarzyszenia Teatralnego Legion nie są prezentowane na zamówienie podmiotów zewnętrznych.

Dorobek artystyczny stowarzyszenia został zaprezentowany w III Ogólnopolskim Konkursie Na Inscenizację Dawnych Dzieł Literatury Europejskiej.

Widowiska teatru Legion przygotowuje 10 artystów różnych specjalności – wszyscy to artyści zawodowi będący członkami stowarzyszenia. Skład stowarzyszenia ma charakter międzynarodowy – członkami organizacji są również studenci niemieccy.

Teatr Legion nie korzysta z płatnych form promocji oraz nie prowadzi badań rynku. Za promocję organizacji nie odpowiadają konkretne osoby. Informacje o teatrze można znaleźć w lokalnych mediach (brak wśród nich mediów o charakterze specjalistycznym).

Za najważniejsze zalety prowadzenia działalności w formie stowarzyszenia Teatr Legion uznał wolność i niezależność, za wady – brak wystarczających, stałych środków na jak najszersze rozwinięcie działalności artystycznej.

³ <http://www.rodaknet.com/LEGION/repertuar.htm>

Stowarzyszenie OFFICE BOX – STUDIO TEATR OFFICE BOX

Warszawskie Stowarzyszenie OFFICE BOX zostało wpisane do rejestru stowarzyszeń w 2004 roku. Wcześniej funkcjonowało jako niezależna grupa teatralna STUDIO TEATR OFFICE BOX powstała w 2000 roku w Podkowie Leśnej z inicjatywy Jerzego Lacha (absolwent filologii polskiej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu; w 2000 roku zdał egzamin i uzyskał dyplom reżysera dramatu w Związku Artystów Scen Polskich w Warszawie), obecnie prezesa stowarzyszenia.

W skład organizacji wchodzi aktorzy, plastycy, animatorzy kultury oraz studenci i licealiści zainteresowani teatrem i działalnością artystyczną. Jest to stowarzyszenie rejestrowe, nieprowadzące działalności gospodarczej, nie jest organizacją pożytku publicznego. W strukturze organizacyjnej Stowarzyszenia OFFICE BOX nie wyodrębniono odpowiedzialnych za określone zadania sekcji (działów). Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych.

Celem stowarzyszenia jest podejmowanie oraz wspieranie działań społeczno-kulturalnych, w tym w szczególności: inspirowanie i organizowanie przedsięwzięć kulturalnych aktywizujących społeczny ruch kulturalny w środowisku lokalnym i ponadlokalnym, pielęgnowanie tradycji społecznego działania na rzecz kultury, inspirowanie do poszukiwania i kreowania nowych działań społeczno-artystycznych, promocja najciekawszych poszukiwań i dokonań twórczych, rozwijanie uzdolnień i zainteresowań uczestników ruchu artystycznego, uczestnictwo w ruchu artystycznym, doskonalenie wiedzy i umiejętności animatorów kultury. Stowarzyszenie realizuje swoje cele poprzez: opracowywanie projektów i programów merytorycznych i uzyskiwanie środków na ich realizację, organizowanie działalności artystycznej – festiwali, konkursów, przeglądów, koncertów, wystaw, widowisk, szkoleń, kursów, plenerów, warsztatów artystycznych oraz działań z zakresu edukacji artystycznej, np. filmowej, teatralnej, plastycznej, muzycznej, organizowanie i prowadzenie amatorskich zespołów artystycznych, udzielanie im pomocy merytorycznej i organizacyjnej, promocje najwartościowszych dokonań twórczych, realizację spektakli teatralnych, widowisk i filmów *offowych*, współpracę i porozumienia z krajowymi i zagranicznymi instytucjami kulturalnymi i artystycznymi, uczelniami, administracją państwową i lokalną, samorządowymi stowarzyszeniami, grupami twórczymi oraz osobami fizycznymi, prowadzenie działalności wydawniczej oraz organizację spotkań autorskich wybitnych twórców lub odczytów.

Stowarzyszenie liczy 15 członków; o 2 mniej niż w momencie jego zakładania. Najważniejsze dla przyszłości organizacji decyzje podejmowane są przez jej zarząd. Stowarzyszenie nie zatrudnia pracowników, współpracuje z wolontariuszami.

Najważniejsze źródło finansowania teatru to dotacje publiczne (89,5% wszystkich środków finansowych). Pozostałe to działalność statutowa (10%) oraz wpływy pochodzące ze składek członkowskich (0,5%). Organizacja nie planuje swych finansów w ramach przygotowanego wcześniej rocznego budżetu. Posiada własne wyposażenie techniczne potrzebne przy realizacji spektakli (np. urządzenia oświetleniowe oraz nagłaśniające).

STUDIO OFFICE BOX prezentuje dramatyczny repertuar autorski wpisujący się w nurt alternatywny, często podejmujący problematykę społeczną. Teatr nie posiada stałej sceny, prezentacja jego dorobku artystycznego odbywa się nieregularnie (Stowarzyszenie nie określiło, gdzie odbywają się spektakle). W 2006 roku w ramach pracy sto-

warzystwa powstały 2 spektakle premierowe, rok później – 1. W latach 2006 i 2007 łącznie odbyło się 19 spektakli (2006 – 12, 2007 – 7). Orientacyjna liczba widzów nie została przez stowarzyszenie podana. Według szacunków organizacji, większość publiczności znajduje się w przedziale wiekowym 25–40 lat. STUDIO OFFICE BOX nie prezentuje swoich spektakli na zlecenie podmiotów zewnętrznych.

W ciągu ostatnich dwóch lat spektakle teatru zostały przedstawione w ramach Konfrontacji Teatralnych w Lublinie oraz na Ogólnopolskim Przeglądzie Monodramu Współczesnego w Warszawie.

Przy tworzeniu spektakli teatru OFFICE BOX pracuje 15 artystów wszystkich specjalności (6 z nich to członkowie stowarzyszenia), 13 to artyści zawodowi (w tym 4 członków stowarzyszenia).

STUDIO TEATR OFFICE BOX korzysta (nieregularnie) z usług firmy public relations, nie prowadzi natomiast badań rynku. Wewnątrz organizacji za promocję i wizerunek odpowiada wyznaczona osoba. Informacje dotyczące inicjatyw i projektów teatru pojawiają się w ogólnopolskich mediach, w tym w czasopiśmie specjalistycznych.

Zdaniem Stowarzyszenia OFFICE BOX najważniejszą zaletą prowadzenia działalności artystycznej w formie stowarzyszenia to możliwość pozyskiwania dotacji na projekty i własną działalność, natomiast główną wadą to konieczność prowadzenia skomplikowanej, pełnej księgowości.

Poza własną działalnością artystyczną interesującą inicjatywą STUDIO OFFICE BOX jest Alternatywna Scena Promocyjna mająca na celu prezentację warszawskiej publiczności niezależnych grup teatralnych z całej Polski.

Stowarzyszenie Teatralno-Lingwistyczne

Stowarzyszenie Teatralno-Lingwistyczne to grupa teatralna o długiej historii i ciekawej formule działania. Początki organizacji sięgają 1983 roku, od 1992 pracuje jako grupa młodzieżowa, a do rejestru stowarzyszeń wpisana została w roku 1999. Grupa STL (Grupa Stowarzyszenie Teatralno-Lingwistyczne) to stowarzyszenie rejestrowe, nie jest organizacją pożytku publicznego, nie prowadzi działalności gospodarczej. W ramach stowarzyszenia nie wprowadzono podziału na sekcje (działy) odpowiedzialne za określone zadania. Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych.

Ideą pracy stowarzyszenia jest przede wszystkim prezentacja polskich dramatów tłumaczonych na języki obce oraz sztuk obcych autorów w oryginalnej wersji językowej. Grupa STL przygotowuje również dramaty w języku polskim. Stowarzyszenie organizuje wymiany międzynarodowe, warsztaty i obozy teatralne, współpracując przy tym z zagranicznymi grupami teatralnymi. Jego aktywność skierowana jest przede wszystkim poza granice kraju. Stowarzyszenie Teatralno-Lingwistyczne to organizacja pracująca głównie z młodzieżą i na jej rzecz. Podstawowe cele stowarzyszenia to: praca w grupie teatralnej niezależnej od istniejących struktur, nauka i doskonalenie znajomości języków obcych, rekreacja poprzez działalność w zespole teatralnym, praca dramą jako metodą dydaktyczno-wychowawczą oraz nawiązywanie kontaktów z podobnymi grupami artystycznymi w Polsce i poza granicami kraju. Stowarzyszenie dąży do aktywności w zakresie różnych form teatru amatorskiego w połączeniu z muzyką, preferując przed-

siewzięcia przygotowywane w językach obcych, podtrzymywanie i rozwój sztuki krasomówstwa, prowadzenie amatorskiej grupy dziennikarskiej.

Liczba członków stowarzyszenia jest zmienna. W momencie jego zakładania liczyło 32 osoby, a w ciągu ostatnich dziesięciu lat średnio 28. Najważniejsze decyzje w stowarzyszeniu podejmuje przewodniczący zarządu oraz skarbnik. STL nie zatrudnia pracowników, nie prowadzi współpracy z wolontariuszami.

Źródła finansowania organizacji to: dotacje z zagranicznych organizacji (60%), wpłaty własne członków (35%) oraz składki członkowskie (5%). Teatr nie dysponuje rocznym budżetem, nie posiada środków trwałych, a wykorzystywane w czasie spektakli wyposażenie jest prywatną własnością członków stowarzyszenia.

Grupa STL określa swój repertuar jako autorski o profilu lingwistycznym, częściowo awangardowy, jak i klasyczny, często z elementami *performance*. Kształtowany jest przede wszystkim zgodnie z opinią członków organizacji oraz zagranicznych kontrahentów.

Teatr nie dysponuje stałą sceną. Spektakle odbywają się na ulicy, w pomieszczeniach wynajętych przez teatr w celu realizacji konkretnego projektu, w czasie występów zagranicznych – zagwarantowanych przez partnerów. Działalność teatru nie jest regularna. Spektakle premierowe są ukoronowaniem każdego z realizowanych projektów i powtarzane tylko na zaproszenie. W latach 2006 i 2007 Grupa STL zrealizowała łącznie 9 premier (2006 – 6, 2007 – 3), ogółem zaprezentowano 25 spektakli (2006 – 14, 2007 – 11), które obejrzało około 6000 widzów (odpowiednio: 1000 i 5000 w kolejnych latach). Większość widzów teatru to osoby poniżej 25. roku życia. Spektakle Grupy STL nie były do tej pory, z braku poważnych ofert, wystawiane na zlecenie podmiotów zewnętrznych.

Stowarzyszenie Teatralno-Lingwistyczne nie prezentowało swoich spektakli na przeglądach krajowych. Aktywnie działa natomiast na forum międzynarodowym. Wśród imprez zagranicznych, w których grupa brała udział, można wymienić m.in.: Lato Artystyczne w Oldenburgu (Niemcy), Festiwal Artystycznych Szkół – ATRIUM, Berlin (Niemcy), Festiwal RITUAL w Dunkierce (Francja), Międzynarodowy projekt „Youth Utopics in Europe 2007” w Niemczech, Spotkania Młodzieży w Berlinie U2007DE (Niemcy), Festiwal miasta Evian 2007 (Francja).

Grupa artystów (wszystkich specjalności) przygotowujących widowiska teatru w poszczególnych latach wynosi od 20 do 30 osób (wszyscy to członkowie stowarzyszenia), z czego dwoje to artyści zawodowi.

Za promocję i wizerunek Grupy STL odpowiedzialne są wyznaczone osoby. Teatr nie korzysta jednak z usług reklamowych oraz nie prowadzi badań rynku. Informacje o jego działalności pojawiają się niekiedy w polskich mediach lokalnych (nie ma wśród nich czasopism specjalistycznych), ale przede wszystkim w mediach zagranicznych regionu, w którym odbywa się określony projekt. Jak stwierdzono w ankiecie, polskie media nie wykazują zainteresowania dokonaniai młodzieżowymi nawet na skalę europejską.

Za najważniejsze zalety prowadzenia działalności artystycznej w formie stowarzyszenia Stowarzyszenie Teatralno-Lingwistyczne uznało swobodę działania, niezależność od czynników politycznych, możliwość swobodnego nawiązywania kontaktów międzynarodowych, za wady – konieczność podpierania się społeczną pracą, świadczoną przez osoby zaprzyjaźnione.

Stowarzyszenie Teatr Wiczy

Teatr Wiczy istnieje od 1991 roku, powstał w Brodnicy. Stowarzyszenie z siedzibą w Toruniu będące instytucjonalną kontynuacją tej działalności, uzyskało natomiast wpis do rejestru stowarzyszeń w 1996 roku. Jest to stowarzyszenie rejestrowe, nieprowadzące działalności gospodarczej, nie jest organizacją pożytku publicznego. W organizacji nie istnieje rozróżnienie na poszczególne działy (sekcje) odpowiedzialne za określone zadania. Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych.

Działalność artystyczną teatru cechuje poszukiwanie nowego, oryginalnego języka wyrazu scenicznego w celu poruszania istotnych spraw społecznych. Teatr Wiczy tworzy spektakle w drodze pracy całego zespołu, głównie korzysta z improwizacji i *performance*.

Od powstania stowarzyszenia liczba jego członków wzrosła nieznacznie i wynosi obecnie 18 osób – o 2 więcej niż na początku działalności. Najważniejsze decyzje, o strategicznym znaczeniu dla działania i przyszłości organizacji podejmuje jej zarząd. Teatr Wiczy zatrudnia pracowników – utworzono 2 i 1/4 etatu. Dodatkowo, działalność organizacji wspierają współpracujący z nią wolontariusze.

Źródło finansowania Teatru Wiczy to dotacje publiczne obejmujące 68% całości finansów Stowarzyszenia oraz działalność statutowa (32%). Organizacja nie tworzy rocznego budżetu, wydatkowanie odbywa się wedle bieżących potrzeb. W skład majątku trwałego Teatru Wiczy wchodzi sprzęt oświetleniowy, nagłaśniający, multimedialny oraz własny samochód.

W repertuarze Teatru Wiczy znajdują się przede wszystkim spektakle autorskie. Członkowie zespołu określają go jako awangardowy i zaangażowany społecznie, mówiący o rzeczywistości zarówno dotyczącej społeczności lokalnej, jak i o zasięgu globalnym. Teatr posiada stałą, wynajętą scenę, a jego spektakle odbywają się regularnie. W latach 2006 i 2007 Teatr Wiczy zrealizował po 2 spektakle premierowe. Ogółem, w latach 2006 i 2007, odbyły się aż 102 spektakle (2006 – 44, 2007 – 58), które łącznie obejrzało około 3200 widzów (2006 – 1700, 2007 – 1500), w większości w wieku do 40 lat. Spektakle Teatru Wiczy wystawiane są także poza jego stałą sceną, również na zamówienie podmiotów zewnętrznych.

W ciągu ostatnich dwóch lat Teatr Wiczy brał udział w licznych wydarzeniach kulturalnych oraz prezentował swoją twórczość na festiwalach i przeglądach zarówno w kraju, jak i za granicą. Wśród takich wydarzeń w Polsce można wymienić: Międzynarodowy Festiwal Teatralny Kontakt w Toruniu, Ogólnopolską Biesiadę Teatralną w Maszewie, Festiwal Hanzeatycki w Goleniowie, Olsztyńską Trzydniówkę Teatralną, a za granicą Dni Torunia w Pampelunie w Hiszpanii.

Teatr Wiczy przygotowuje swoje spektakle przy udziale 9 artystów, w tym 4 członków Stowarzyszenia. Trzy osoby to artyści zawodowi (z czego 1 to członek stowarzyszenia).

Stowarzyszenie nie korzysta z usług reklamowych, nie prowadzi również badań rynku. Informacje o jego działalności pojawiają się zarówno w lokalnych, jak i ogólnopolskich mediach; także o charakterze specjalistycznym. Za wizerunek i promocję Teatru Wiczy odpowiada wyznaczona osoba.

Jako podstawową zaletę prowadzenia działalności artystycznej w formie stowarzyszenia w ankiecie wypełnionej przez Teatr Wiczy wymieniono możliwość ubiegania się

o dotacje. Jako główną wadę wskazano konieczność prowadzenia pełnej księgowości oraz wymaganą minimalną liczbę członków.

Teatr Wiczy angażuje się w wiele działań kulturalnych i społecznych o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym: to organizator Międzynarodowego Festiwalu Teatrów Ulicznych „Bulwar” w Toruniu, który w 2005 roku został uznany przez tygodnik „Wprost” za jeden z pięciu najważniejszych festiwali letnich w Polsce, a także współorganizator Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Performance „Zamek Wyobraźni”. Teatr współpracuje również przy tworzeniu najważniejszych festiwali w Toruniu: Międzynarodowy Festiwal Teatralny KONTAKT, Toruń Film Festival Toffi, Letni Festiwal Grozy, Festiwal Filmowy i Artystyczny „Lato Filmów”, Festiwal Klamra, Konfrontacje Amatorskiej Twórczości Artystycznej Regionu. Przy współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Animacji Kultury w Toruniu prowadzi warsztaty teatralne dla studentów i licealistów, organizuje warsztaty, przeglądy, udziela konsultacji, prowadzi zajęcia cyrkowe. Teatr Wiczy wspiera działalność młodych twórców i zespołów teatralnych.

Stowarzyszenie Teatr „Z głową w chmurach”

Początki działalności tej poznańskiej grupy teatralnej sięgają roku 2006. Stowarzyszenie rejestrowe Teatr „Z głową w chmurach” powstało dwa lata później. Nie prowadzi ono działalności gospodarczej, nie jest organizacją pożytku publicznego. W stowarzyszeniu nie istnieje podział na wyznaczone do konkretnych zadań sekcje (działy). Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych.

Stowarzyszenie Teatr „Z głową w chmurach” to grupa szczudlarzy (jedna z najliczniejszych w Polsce), realizująca teatralne przedstawienia plenerowe z elementami sztuki cyrkowej.

Organizacja liczy obecnie 17 członków – o 2 więcej niż na początku działalności. Decyzje o znaczeniu strategicznym podejmowane są przez walne zebranie członków oraz zarząd. W ramach stowarzyszenia nie utworzono etatów. Z organizacją współpracują wolontariusze.

Według pierwszych prognoz, od początku 2008 roku finanse stowarzyszenia będą opierać się przede wszystkim na działalności statutowej (55%). Inne przewidywane źródła finansowania to: dotacje publiczne (15%), sponsoring (10%), składki członkowskie, zbiórki publiczne oraz spadki, zapisy i darowizny, a także fundusze Unii Europejskiej (po 5%). Organizacja posiada roczny, opracowany wcześniej budżet. Stowarzyszenie posiada własne wyposażenie techniczne (np. nagłośnienie).

Przedstawienia i widowiska Teatru „Z głową w chmurach” to plenerowy, awangardowy repertuar autorski dobierany pod wpływem opinii członków stowarzyszenia oraz według dopasowania jego cech do specyfiki teatru. Stowarzyszenie nie posiada stałej sceny (jest to teatr plenerowy), spektakle odbywają się nieregularnie. W roku 2007 Teatr „Z głową w chmurach” zrealizował 3 spektakle premierowe. Ogółem zaprezentował 9 spektakli, które obejrzało nawet kilkadziesiąt tysięcy widzów. Spektakle stowarzyszenia Teatr „Z głową w chmurach” wystawiane są również na zlecenie podmiotów zewnętrznych.

Teatr nie prezentował swojej twórczości w przeglądach i festiwalach.

Spektakle przygotowuje 18 artystów (14 to członkowie stowarzyszenia) – 6 z nich to artyści zawodowi, a 3 spośród nich jest członkami organizacji.

Teatr „Z głową w chmurach” nie korzysta z usług reklamowych, ale informacje o jego działalności pojawiają się w lokalnych mediach (nie ma wśród nich czasopism specjalistycznych). Stowarzyszenie nie prowadzi badań rynku. Za promocję teatru odpowiedzialne są wyznaczone osoby.

Jako podstawowe zalety prowadzenia działalności artystycznej w formie stowarzyszenia w ankiecie wypełnionej przez stowarzyszenie Teatr „Z głową w chmurach” wskazano: możliwość stworzenia struktury organizacyjnej, zdolność pozyskiwania dotacji i darowizn, wzajemne zaufanie oraz samodzielny dobór projektów, jako wadę natomiast – biurokrację.

Stowarzyszenie Teatralna Chata – Studio Teatralne

Stowarzyszenie rejestrowe Teatralna Chata, prowadzące Studio Teatralne, powstało w Warszawie w 2006 roku. Stowarzyszenie nie prowadzi działalności gospodarczej, nie jest organizacją pożytku publicznego. W jego strukturze organizacyjnej nie wyodrębniono działów (sekcji) odpowiedzialnych za poszczególne zadania. Członkami Stowarzyszenia są młodzi animatorzy kultury. Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych. Stowarzyszenie Teatralna Chata to organizacja o profilu edukacyjnym.

Zadaniami stowarzyszenia są: zwiększenie aktywności młodzieży w tworzeniu i poznawaniu szeroko pojętej kultury, szerzenie wartości humanistycznych wśród twórców i osób uczestniczących w przedsięwzięciach stowarzyszenia, badania i poszukiwania w zakresie technik aktorskich, wymiana doświadczeń na płaszczyźnie kultury oraz propagowanie dziedzictwa kultury narodowej w kraju i za granicą. Stowarzyszenie realizuje swoje cele poprzez: stałe zajęcia teatralne dla młodzieży i dorosłych, przygotowanie i prezentacje spektakli, organizowanie tematycznych Wieczorów Teatralnych z artystami, organizowanie obozów teatralnych, warsztatów, przeglądów teatrów, koncertów muzycznych, organizowanie wypraw artystycznych na terenie kraju i za granicą.

Stowarzyszenie Teatralna Chata charakteryzuje się stabilną liczbą członków: zarówno w momencie zakładania, jak i obecnie liczy 15 osób. Decyzje o znaczeniu strategicznym dla organizacji podejmowane są przez jej zarząd. Stowarzyszenie nie zatrudnia pracowników, jego działalności nie wspierają wolontariusze.

Główne źródło finansów stowarzyszenia to dotacje publiczne (90%). Pewnym uzupełnieniem są środki pozyskiwane ze składek członkowskich (10%). Organizacja nie posiada rocznego, opracowanego wcześniej budżetu; wydatkowanie dostępnych środków odbywa się według bieżących potrzeb. Stowarzyszenie Teatralna Chata nie posiada własnych środków trwałych.

Studio Teatralne to grupa realizująca autorskie przedstawienia i widowiska. Repertuar jest dobierany pod wpływem własnych zainteresowań i preferencji artystycznych. Sami twórcy określają swoją organizację jako teatr studyjny. Teatr nie posiada stałej sceny, ale jego spektakle odbywają się regularnie. Stowarzyszenie nie określiło, gdzie na ogół jest prezentowana jego działalność artystyczna. W roku 2007 stowarzyszenie zrealizowało 1 spektakl premierowy. Ogółem odbyło się 10 spektakli, które obejrzało około 500

widzów, według szacunków Studio, w większości do 40. roku życia. Organizacja nie prezentuje swych widowisk na zlecenie podmiotów zewnętrznych.

Stowarzyszenie Teatralna Chata nie brało udziału w festiwalach i przeglądach.

Grupa artystów (wszystkich specjalności) przygotowujących widowiska stowarzyszenia liczy 10 osób, 3 z nich to artyści zawodowi. Wszyscy są członkami stowarzyszenia.

Stowarzyszenie Teatralna Chata regularnie korzysta z usług reklamowych. Promocja odbywa się za pośrednictwem Internetu. Organizacja nie prowadzi natomiast badań rynku. Za promocję i wizerunek teatru odpowiada wyznaczona osoba. Informacje dotyczące inicjatyw i projektów organizacji pojawiają się w lokalnych mediach, ale nie w czasopiśmie o charakterze specjalistycznym.

Jako podstawowe zalety prowadzenia działalności artystycznej w formie stowarzyszenia w ankiecie wypełnionej przez stowarzyszenie Teatralna Chata wymieniono: posiadanie osobowości prawnej oraz podstawy do pozyskania lokalu i dotacji. Jako główną wadę wskazano brak eksperta w dziedzinie działalności i praw stowarzyszeń.

Stowarzyszenie X

Stowarzyszenie X (proszące o zachowanie anonimowości) powstało w 1996 roku. Jest to stowarzyszenie rejestrowe. Nie prowadzi działalności gospodarczej, nie jest organizacją pożytku publicznego. W strukturze stowarzyszenia nie funkcjonuje podział na merytoryczne sekcje (działy). Stowarzyszenie nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych.

Praca organizacji dąży do samokształcenia oraz szerzenia prawdy artystycznej poprzez sztukę teatru, docierając do najszerszych warstw społeczeństwa, a zwłaszcza do młodego pokolenia.

Stowarzyszenie X liczy obecnie 19 członków – o 4 więcej niż na początku działalności. Decyzje o znaczeniu strategicznym podejmowane są przez zarząd. W ramach stowarzyszenia nie utworzono etatów, z organizacją nie współpracują wolontariusze.

Stowarzyszenie X w blisko 3/4 (74%) finansowane jest z dotacji publicznych. Pozostałe źródła finansowania to: działalność statutowa (24%), składki członkowskie (1%) oraz spadki, zapisy i darowizny (1%). Organizacja posiada roczny, opracowany wcześniej budżet. Stowarzyszenie posiada środki trwałe – są to urządzenia techniczne potrzebne przy realizacji spektakli.

Przedstawienia i widowiska Stowarzyszenia X to repertuar autorski dobierany pod wpływem bieżących zainteresowań członków stowarzyszenia. Teatr posiada stałą, wynajętą scenę, ale jego spektakle odbywają się nieregularnie. W latach 2006 i 2007 stowarzyszenie wystawiło po jednym spektaklu premierowym, natomiast ogółem w tym okresie odbyło się aż 130 spektakli (2006 – 60, 2007 – 70), które obejrzało około 2200 widzów (odpowiednio: 1000 i 1200). Według szacunków teatru, większość widzów znajduje się w przedziale wiekowym 25–40 lat. Spektakle Stowarzyszenia X prezentowane są również poza jego stałą sceną, nie są natomiast wystawiane na zlecenie podmiotów zewnętrznych.

Teatr wielokrotnie prezentował swoją twórczość na przeglądach i festiwalach w Polsce oraz poza jej granicami (m.in.: w Argentynie, Mołdawii, Niemczech, Rumunii, Rosji, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Włoszech, Urugwaju).

Spektakle Teatru przygotowuje 5 artystów – 2 z nich to artyści zawodowi; wszyscy są członkami stowarzyszenia.

Teatr nie korzysta z usług reklamowych, ale informacje o jego działalności można znaleźć w lokalnych mediach, w tym w czasopiśmie specjalistycznym. Stowarzyszenie nie prowadzi badań rynku ani nie posiada osób wyznaczonych do czuwania nad promocją i wizerunkiem stowarzyszenia.

Jako podstawowe zalety prowadzenia działalności artystycznej w formie stowarzyszenia w ankiecie wypełnionej przez Stowarzyszenie X wskazano: samodzielność, jako wadę – problemy finansowe.

Stowarzyszenie Y

Stowarzyszenie Teatralne Y (proszące o niepodawanie nazwy) powstało w 2004 roku, stając się instytucjonalną kontynuacją wcześniejszych działań artystycznych swych założycieli. Jest to stowarzyszenie rejestrowe, nieprowadzące działalności gospodarczej, nie jest organizacją pożytku publicznego. W ramach stowarzyszenia nie wprowadzono podziału na sekcje (działy) wyznaczone do realizacji określonych zadań. Stowarzyszenie Y nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych.

Jest to organizacja o zasięgu międzynarodowym, założona i kierowana przez doświadczonego reżysera, aktora, inicjatora i organizatora różnorodnych przedsięwzięć teatralnych związanego wcześniej również z innymi teatrami niezależnymi. Głównymi obszarami działań stowarzyszenia jest produkcja, promocja i prezentacja autorskich przedstawień teatralnych w kraju i za granicą, działalność impresaryjna (promocja i prezentacja działań artystycznych, organizacja projektów artystycznych w Polsce i za granicą; w tym międzynarodowego festiwalu teatralnego) oraz bogata działalność naukowa, popularyzatorska i edukacyjna na obszarze zjawisk teatralnych.

Stowarzyszenie Y charakteryzuje się stabilną liczbą członków: zarówno w momencie zakładania, jak i obecnie liczy 15 członków. Decyzje o znaczeniu strategicznym podejmowane są przez prezesa oraz zarząd. Organizacja zatrudnia pracowników – posiada 2 etaty. Ze stowarzyszeniem współpracują wolontariusze.

Dwa podstawowe źródła finansowania organizacji to działalność statutowa (połowa środków finansowych pochodzi z tego właśnie źródła) oraz dotacje publiczne (45%). Mniejsze wpływy pochodzą ze sponsoringu (4%) oraz składek członkowskich (1%). Organizacja nie posiada rocznego, opracowanego wcześniej budżetu; wydatkowanie dostępnych środków odbywa się według bieżących potrzeb. Sytuacja materialna stowarzyszenia pozwala na posiadanie własnych środków trwałych, jest to niezbędny sprzęt teatralny: scenografia, kostiumy, podstawowe wyposażenie techniczne.

Stowarzyszenie Y jest grupą teatralną, realizującą autorskie przedstawienia i widowiska. Sami twórcy określają swój repertuar jako awangardowy, dobierany pod wpływem własnych preferencji artystycznych. Teatr ten, chociaż nie posiada stałej sceny (nie określono, gdzie odbywa się działalność artystyczna stowarzyszenia), a jego spektakle odbywają się nieregularnie, jest organizacją artystyczną o dużej aktywności, zarówno w swoim regionie, jak i na forum ogólnopolskim, a nawet międzynarodowym. W roku 2006 stowarzyszenie wystawiło 2 spektakle premierowe, rok później – 1. Ogółem, w latach 2006 i 2007, odbyło się 36 spektakli (2006 – 10, 2007 – 26), które obejrzało około

10 000 widzów (odpowiednio: 3000 i 7000). Według szacunków organizacji, większość widzów znajduje się w przedziale wiekowym 25–40 lat. Spektakle w wykonaniu omawianego stowarzyszenia nie są prezentowane na zamówienie podmiotów zewnętrznych.

Teatr brał udział w licznych przeglądach i festiwalach, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych (m.in.: w Brazylii, Chorwacji, Egipcie, Francji, Grecji, Hiszpanii, Niemczech, Rumunii, San Marino, Serbii, Słowacji, Węgrzech, Wielkiej Brytanii, Włoszech).

Grupa artystów przygotowujących widowiska Teatru Y liczy 30 osób (z czego 5 to członkowie stowarzyszenia), w tym 15 artystów zawodowych, jednak tylko 1 z nich jest członkiem stowarzyszenia.

Za wizerunek i promocję stowarzyszenia odpowiedzialne są konkretne, wyznaczone osoby. Teatr nie korzysta z usług reklamowych, ale informacje o jego działalności pojawiają się w lokalnych i ogólnopolskich mediach, w tym w czasopismach specjalistycznych. Stowarzyszenie prowadzi badania rynku.

Jako podstawowe zalety prowadzenia działalności w formie stowarzyszenia w ankiecie wypełnionej przez Stowarzyszenie Y wymieniono: posiadanie osobowości prawnej, możliwość korzystania z dotacji i niezależność. Wskazano jednocześnie, iż w obecnym stanie prawnym prowadzenie działalności kulturalnej w formie organizacji pozarządowej nie jest rozwiązaniem korzystnym, ale jedynym możliwym.

Stowarzyszenie Teatr Bezprzerwy

Bytomskie Stowarzyszenie Teatr Bezprzerwy zostało wpisane do rejestru stowarzyszeń w 2007 roku, stając się instytucjonalną kontynuacją wcześniejszych, dwuletnich działań artystycznych swych założycieli. Jest to stowarzyszenie rejestrowe, prowadzące działalność gospodarczą, niebędące organizacją pożytku publicznego. W ramach stowarzyszenia wprowadzono podział na sekcje artystyczne: wokálną, aktorską, taneczną oraz zespół instrumentalny. Teatr Bezprzerwy nie jest członkiem związku organizacji pozarządowych. Jest to amatorska grupa, zajmująca się tworzeniem musicali.

Stowarzyszenie Teatr Bezprzerwy charakteryzuje się wzrastającą liczbą członków: w momencie zakładania liczyło 17 osób, obecnie – 30. Decyzje o znaczeniu strategicznym podejmowane są przez prezesa wraz z zarządem. Stowarzyszenie nie zatrudnia pracowników, współpracuje natomiast z wolontariuszami.

Najważniejsze źródła finansowania organizacji to składki członkowskie (60% środków finansowych pochodzi z tego właśnie źródła), działalność statutowa (25%) oraz sponsoring (15%). Organizacja nie posiada rocznego, opracowanego wcześniej budżetu; wydatkowanie dostępnych środków odbywa się według bieżących potrzeb. Stowarzyszenie nie posiada majątku trwałego.

Stowarzyszenie Teatr Bezprzerwy jest grupą teatralną, realizującą autorskie widowiska. Teatr posiada stałą, bezpłatnie użyczoną scenę. Jego spektakle odbywają się nieregularnie.

Stowarzyszenie Teatr Bezprzerwy nie udzieliło w ankiecie pozostałych informacji.

Stowarzyszenia teatralne – cechy wspólne

Omówione stowarzyszenia teatralne to organizacje o dużym potencjale i znaczących sukcesach w środowisku artystycznym. Aktywnie działają w swym otoczeniu lokalnym, jak również w wymiarze ogólnopolskim, a nawet międzynarodowym. Ich inicjatywy są ambitne i różnorodne, a zasadniczej, statutowej działalności artystycznej towarzyszą inicjatywy edukacyjne i aktywizujące dla dzieci i młodzieży oraz popularyzujące korzystanie z dóbr kultury.

Stowarzyszenia teatralne często stanowią instytucjonalną kontynuację wcześniejszych, nieformalnych działań artystycznych swoich założycieli i członków. Ta forma działalności może być więc niejako naturalną kontynuacją aktywności nieustrukturyzowanej, która, na pewnym etapie, wymaga przyjęcia określonych ram organizacyjnych. Wszystkie scharakteryzowane organizacje to stowarzyszenia rejestrowe (posiadające osobowość prawną), mogą więc dokonywać samodzielnie (poprzez uprawnione do reprezentacji i wskazane ku temu w Krajowym Rejestrze Sądowym organy) czynności prawne we własnym imieniu oraz być podmiotem praw i obowiązków. Żadna z nich nie jest organizacją pożytku publicznego, co powodowane jest prawdopodobnie złożonymi wymaganiami ustawowymi stawianymi przed organizacjami ubiegającymi się o taki status. Działalność gospodarczą prowadzi jedno stowarzyszenie. Co niepokojące, żadne z nich nie jest członkiem zrzeszenia organizacji pozarządowych, co wpisuje się w ogólną w polskim III sektorze tendencję do przywiązywania niewielkiej wagi do kontaktów zewnętrznych. Część z nich to organizacje bardzo młode, co, mimo znanych już trudności i przeszkód stojących przed polskimi organizacjami pozarządowymi, świadczy o atrakcyjności samodzielnej działalności artystycznej w tej formie prawnej.

Omówione stowarzyszenia teatralne charakteryzują się raczej stabilną liczbą członków. Dynamiczny wzrost lub spadek liczebności organizacji po zarejestrowaniu lub w trakcie prowadzenia działalności to zjawiska raczej wyjątkowe. Liczba członków poszczególnych organizacji jest umiarkowana – najliczniejsze z omówionych stowarzyszeń posiada 40 członków.

Stowarzyszenia posiadają organy przewidziane w ustawie Prawo o stowarzyszeniach. Żadne z nich nie wprowadziło natomiast do swojej struktury wewnętrznej organów dodatkowych (np. doradczych), niewskazanych bezpośrednio w postanowieniach ustawy. W omawianych stowarzyszeniach nie zastąpiono walnego zebrania członków zebraniem delegatów, co powodowane jest zapewne stosunkowo małą liczbą członków poszczególnych organizacji. Strategiczne dla działalności i rozwoju zrzeszeń decyzje podejmowane są najczęściej przez zarząd i prezesa. W jednym wypadku rolę taką przypisano skarbnikowi. Jedno tylko stowarzyszenie stwierdziło, iż w podejmowaniu najważniejszych decyzji bierze udział walne zebranie członków, co jest wynikiem zastanawiająco niskim w przypadku organizacji o niewielkiej liczbie członków. Sytuacja ta może świadczyć natomiast o silnej pozycji organów badanych stowarzyszeń oraz o dużym zaufaniu do nich ze strony członków.

Dwa spośród omówionych stowarzyszeń zatrudniają pracowników. Liczba utworzonych przez nie etatów wynosi w poszczególnych organizacjach 2 oraz 2 i 1/4 etatu, co mieści się w ogólnej tendencji dla całego sektora (organizacje pozarządowe w Polsce zatrudniają najczęściej 1–5 pracowników). Podobnie jak w większości polskich orga-

nizacji pozarządowych, pracę stowarzyszeń teatralnych często wspierają wolontariusze (4 spośród omówionych organizacji takiej współpracy nie prowadzi). Tylko jedna organizacja wprowadziła w ramach swej struktury wewnętrznej podział na sekcje (działy) odpowiedzialne za konkretne zadania, co powodowane jest prawdopodobnie niewielkimi rozmiarami omawianych organizacji.

W kwestiach finansowych omawiane stowarzyszenia są zależne od podmiotów zewnętrznych. Bardzo często wykorzystywanym źródłem finansowania organizacji o prawdopodobnie największym wpływie na ich działalność są dotacje publiczne, które mogą stanowić nawet 90% wszystkich pozyskiwanych funduszy (w przypadku 2 z omówionych organizacji). Intensywne korzystanie z tego źródła finansowania to zjawisko wskazujące na korzystną dla całego sektora teatralnego współpracę władz publicznych z pozarządowymi instytucjami teatralnymi umożliwiającą wzbogacenie polskiej oferty teatralnej o nowe, oryginalne inicjatywy teatrów sektora pozarządowego. Jest to także dowód docenienia przez organy dystrybuujące dotacje dorobku artystycznego omawianych stowarzyszeń. Świadczy to również o aktywności i skuteczności teatrów III sektora w pozyskiwaniu środków z dostępnych źródeł publicznych. Kolejnym bardzo istotnym źródłem finansowania stowarzyszeń teatralnych jest działalność statutowa, co wskazuje na ogromny sukces tych młodych organizacji. Jedynie 3 spośród omówionych stowarzyszeń nie uzyskują dochodu z działalności własnej i chociaż jedynie w przypadku 2 organizacji jest to najważniejsze źródło finansowania, fakt pozyskiwania środków z działalności statutowej wskazuje na duże powodzenie organizowanych inicjatyw oraz umiejętności wzbudzania swymi projektami zainteresowania odbiorców. Stowarzyszenia teatralne współpracują również ze sponsorami, a w wypadku 1 z omówionych organizacji – z zewnętrzną fundacją. Uzupełniającymi źródłami uzyskiwania środków finansowych bywają składki członkowskie. Tylko 1 ze scharakteryzowanych stowarzyszeń korzystało ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej. Brak aktywności (lub sukcesów) w pozyskiwaniu funduszy europejskich to zjawisko typowe dla polskiego III sektora – badane stowarzyszenia teatralne wpisują się w tę mało optymistyczną tendencję. Większość organizacji prowadzi swoją działalność bez korzystania ze stworzonego wcześniej rocznego budżetu (jedynie 2 stowarzyszenia go posiadają). Większość omówionych stowarzyszeń teatralnych dysponuje własnymi środkami trwałymi, na ogół są to urządzenia techniczne potrzebne przy realizacji spektakli: sprzęt muzyczny, nagłaśniający i oświetleniowy. Zdarzają się jednak również środki niezwiązane bezpośrednio z działalnością artystyczną (np. samochód).

Działalność artystyczna stowarzyszeń teatralnych na ogół odbywa się nieregularnie, a teatry te w większości nie posiadają stałej sceny. Te, które dysponują stałą sceną, wynajmują ją lub bezpłatnie użyczają. Aktywność artystyczna poszczególnych organizacji jest zróżnicowana. Stowarzyszenia te przygotowują rocznie średnio 2 premiery (od 1 do nawet 6 rocznie w poszczególnych organizacjach). Liczba zaprezentowanych spektakli waha się od kilku do nawet 130 w ciągu ostatnich 2 lat. Również prezentacja dorobku artystycznego na krajowych i zagranicznych festiwalach i przeglądach jest w różnym stopniu intensywna, jednak w przypadku niektórych organizacji ich obecność na forum krajowym i międzynarodowym jest wprost imponująca. Bardzo ciekawym zjawiskiem jest udział w działalności teatralnej III sektora, kojarzonej powszechnie przede wszystkim z aktywnością amatorską, artystów zawodowych, w tym postaci o znaczą-

cych sukcesach w teatrze publicznym. W każdym ze stowarzyszeń, które udzieliły informacji na temat swojego zespołu artystycznego, działają artyści zawodowi różnych specjalności (osoby posiadające średnie lub wyższe wykształcenie artystyczne). W niektórych ze scharakteryzowanych stowarzyszeń teatralnych artyści zawodowi stanowią większość lub nawet ogół członków. Ten znaczący dla teatrów pozarządowych udział w ich aktywności twórców profesjonalnych istotnie wpływa na poziom realizowanych inicjatyw. Większość omówionych stowarzyszeń nie wystawia swoich spektakli na zamówienie podmiotów zewnętrznych.

Widzowie stowarzyszeń teatralnych to, według oceny tych organizacji, w większości ludzie młodzi, na ogół w wieku 25–40 lat, co powodowane jest zapewne specyfiką repertuaru grup teatralnych. Jest on najczęściej autorski, nowatorski i awangardowy. Wśród omówionych stowarzyszeń znajdują się organizacje o bardzo oryginalnej formule działania: lingwistyczna Grupa STL, teatralno-cyrkowa grupa szczudlarzy Teatr „Z głową w chmurach” czy musicalowy Teatr Bezprzerwy. Dużą rolę odgrywają także inicjatywy edukacyjne w obszarze kultury i sztuki skierowane przede wszystkim do młodych odbiorców.

O możliwościach i sukcesach organizacyjnych stowarzyszeń teatralnych świadczy również szeroki zasięg realizowanych przez nie projektów, czego doskonałym przykładem jest organizowany przez jedno z nich, cieszący się dużą popularnością, międzynarodowy festiwal teatralny.

Scharakteryzowane stowarzyszenia przywiązują dużą wagę do promocji swoich dokonań, która najczęściej odbywa się za pośrednictwem Internetu. Za wizerunek i promocję organizacji często odpowiedzialne są konkretne, wyznaczone osoby. O chęci zaistnienia w świadomości odbiorców i dążeniu do sukcesu świadczy również fakt, iż zdarzają się stowarzyszenia prowadzące badania rynku. Teatry III sektora, zapewne z przyczyn finansowych, stosunkowo rzadko korzystają z usług reklamowych, choć są także wyjątki (np. współpraca z firmą public relations). Informacje o działalności organizacji pojawiają się natomiast często w mediach: zarówno lokalnych i ogólnopolskich, a ich sukcesy odnotowywane są nawet w czasopismach specjalistycznych.

Wśród najważniejszych zalet prowadzenia działalności artystycznej w formie stowarzyszenia organizacje teatralne podają najczęściej niezależność, samodzielność i swobodny dobór repertuaru. Wymieniano również posiadanie osobowości prawnej oraz możliwość ubiegania się o dotacje. Zdaniem stowarzyszeń teatralnych, największe wady działania w tej formie to zależność finansowa od podmiotów zewnętrznych i konieczność opierania się na społecznej pracy członków i osób zaprzyjaźnionych oraz biurokracja, w tym uciążliwa księgowość.

Ogromna aktywność i liczne sukcesy polskich stowarzyszeń teatralnych powodują, iż organizacje te stają się ważnym elementem współtworzącym sektor teatralny i dostarczającym różnorodnych, często nowatorskich, inicjatyw. Ich obecność na forum międzynarodowym sprawia, iż organizacje pozarządowe działające w sferze teatru współtworzą obecnie wizerunek polskich dokonań artystycznych poza granicami naszego kraju. Stowarzyszenia teatralne stanowią również płaszczyznę niezależnej i w pełni samodzielnej realizacji pomysłów i wizji artystów profesjonalnych, które, z różnych powodów, nie zostały zaprezentowane publiczności poprzez działalność tradycyjnych teatrów publicznych. Obecność stowarzyszeń teatralnych w przestrzeni artystycznej dodatkowo

legitymują wspierające je dotacje publiczne, co tworzy niejako formę współpracy między organizacjami III sektora w sferze teatru z organami publicznymi. Repertuar teatrów pozarządowych, trafiający przede wszystkim do ludzi młodych, uzupełniony działalnością edukacyjną i popularyzatorską, jest zapewne ważną inwestycją przyczyniającą się do podniesienia aktywności i świadomości kulturalnej oraz do przybliżenia ludziom młodym – grupie, często niechętniej twórczości teatralnej – tej formy obcowania z kulturą i sztuką.

Przykłady fundacji działających w sektorze teatru

W obrębie polskiego sektora teatralnego znaleźć można również przykłady działających na jego rzecz fundacji. W niniejszej pracy przedstawione są organizacje wspierające funkcjonowanie konkretnego teatru, z którym są powiązane. Fundacje te działają w interesie zarówno publicznych, jak i niepublicznych teatrów różniących się między sobą wyznaczonymi celami, zakresem i specyfiką działalności, aktywnością i dynamiką w realizacji projektów oraz grupą docelową odbiorców.

Fundacja Krystyny Jandy na rzecz Kultury

Fundacja Krystyny Jandy na rzecz Kultury to prawdopodobnie najbardziej prężna fundacja działająca na rzecz teatru w Polsce. Fundacja rozpoczęła działalność w Warszawie w 2004 roku. Jej fundatorami są Krystyna Janda, Edward Kłosiński i Maria Seweryn. Fundacja działa na rzecz wspierania i upowszechniania kultury polskiej w kraju oraz jej promocji poza granicami oraz dąży do ułatwiania dostępu do dóbr kultury. Głównym celem statutowym Fundacji Krystyny Jandy na rzecz Kultury jest założenie i prowadzenie samodzielnego, niezależnego teatru działającego w sposób odmienny od instytucji funkcjonujących w tradycyjnej formule charakterystycznej dla teatrów państwowych. Fundacja w ogromnym stopniu, zgodnie z postanowieniami swojego statutu, przyczyniła się do powstania i rozwoju warszawskiego Teatru Polonia, który zainaugurował swoją działalność w 2005 roku, szybko zdobywając uznanie zarówno publiczności, jak i krytyków teatralnych.

Fundacja Krystyny Jandy na rzecz Kultury działa przede wszystkim w celu zapewnienia Teatrowi Polonia zasobów materialnych, wyposażenia i odpowiednich warunków do pracy artystycznej. Dzięki wsparciu fundacji pozyskano i przygotowano do działalności siedzibę teatru. Oprócz realizacji celów statutowych fundacja prowadzi różnorodne projekty towarzyszące, często o charakterze edukacyjnym i charytatywnym.

Bardzo istotnym sposobem finansowania działalności Teatru Polonia są dotacje, które Fundacja Krystyny Jandy na rzecz Kultury pozyskuje z ogromnym powodzeniem (m.in. w ramach programów operacyjnych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w Konkursie na realizację zadań m.st. Warszawy, z funduszy Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej). Są to dotacje przeznaczone na remont i modernizację siedziby Teatru Polonia, a przede wszystkim na działalność artystyczną. Fundacja otrzymuje także wsparcie ze strony sponsorów prywatnych.

Starania Fundacji Krystyny Jandy na rzecz Kultury są jednym z podstawowych czynników, które zdecydowały o sukcesie Teatru Polonia, stającego się szybko jedną z najbardziej popularnych i interesujących scen teatralnych w Warszawie oraz zdobywającego renomę w całej Polsce. Najważniejszym atutem teatru jest jego bogaty i różnorodny repertuar. Spektakle tworzone są profesjonalnie, z rozmachem i udziałem wybitnych polskich i zagranicznych twórców, co niewątpliwie jest zasługą zapewnionych przez fundację odpowiednich warunków finansowych i materialnych. Teatr prezentuje również liczne spektakle gościnne pochodzące z polskich teatrów: Teatru Ludowego w Krakowie, Teatru Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Krakowie, Teatru Rozrywki w Chorzowie. Teatr Polonia tworzy również spektakle dla dzieci oraz jest organizatorem licznych koncertów.

Fundacja Międzyludzkie Inspiracje Sztuką Teatralną – Teatr MIST

Chociaż Teatr Polonia to inicjatywa o szerokim zakresie oddziaływania stawiająca sobie za cel aktywność na arenie ogólnopolskiej, fundacje wspierają również instytucje mniejsze, o zasięgu lokalnym, czego przykładem jest Fundacja Międzyludzkie Inspiracje Sztuką Teatralną – Teatr MIST.

Teatr MIST istnieje od 1994 roku. Jego założycielem jest Stanisław Michno – aktor i reżyser, współpracujący z krakowskimi teatrami od 1964 roku. Od roku 1986 był aktorem Teatru „Cricot 2” Tadeusza Kantora, a po jego śmierci w roku 1990 współtworzył zespół „Aktorzy Cricot 2”. W roku 1994 stworzył własny teatr. Fundacja Międzyludzkie Inspiracje Sztuką Teatralną powstała w 2002 roku z inicjatywy Stanisława Michno.

Zgodnie ze statutem Fundacja Międzyludzkie Inspiracje Sztuką Teatralną – Teatr MIST jest instytucją społeczną. Służy wszechstronnej pomocy twórcom kultury i artystom. Fundacja w swojej działalności kieruje się ideami porozumienia społecznego, dialogu oraz współpracy. Celami fundacji jest wychowywanie poprzez sztukę teatralną, propagowanie międzyludzkich uniwersalnych wartości moralnych oraz tworzenie i wspieranie ruchu teatralnego propagującego przyjaźń między ludźmi i szacunek bez względu na pochodzenie i wyznanie. Wymienione cele fundacja Teatr MIST realizuje poprzez opracowywanie i adaptacje sceniczne wybitnych dzieł literatury światowej, tworzenie i wystawianie przedstawień teatralnych, organizowanie spotkań pospektaklowych o charakterze dyskusyjnym, organizowanie warsztatów teatralnych, wspieranie amatorskich i zawodowych teatrów ze szczególnym uwzględnieniem młodzieżowych grup teatralnych, dla których idea porozumienia i szacunku między ludźmi będzie bliska fundacji, a także podejmowanie innych przedsięwzięć służących realizacji celów statutowych organizacji.

Fundacja Teatru Montownia

Fundacja Teatru Montownia rozpoczęła swoją działalność w 2005 roku. Teatr, na rzecz którego działa, to jedna z pierwszych niezależnych grup teatralnych w Polsce. Założyli ją w 1996 roku absolwenci Akademii Teatralnej w Warszawie. Miesięcznik „Teatr” zaliczył powstanie Teatru Montownia do najważniejszych wydarzeń ostatniego 15-lecia w polskim teatrze. Montownia od momentu powstania określa nowy model teatru – nie-

zależnego i samodzielnego, a jednocześnie rentownego, wolnego od tradycyjnych struktur i biurokracji, szukającego oryginalnych, nowatorskich pomysłów i gotowego wspierać innych twórców. Od początku działalności artystycznej twórcy i artyści teatru kształtują własną wizję, którą z sukcesem wprowadzają w życie. Montownia jest teatrem niezależnym, nieposiadającym własnej sceny. Opiera się na stałym zespole, realizującym autorską koncepcję artystyczną.

Teatr Montownia ma na swoim koncie liczne występy zagraniczne (m.in. w Stanach Zjednoczonych, Korei Południowej, Turcji, Francji, Holandii, Niemczech, Szwecji, Szkocji, Rosji i na Litwie). Był wielokrotnie nagradzany.

Fundacja Teatru Akademickiego Uniwersytetu Warszawskiego

Fundacja może działać również na rzecz grupy teatralnej działającej w obrębie innej, samodzielnej instytucji. Przykładem takiej organizacji jest Fundacja Teatru Akademickiego Uniwersytetu Warszawskiego powstała w Warszawie w 2003 roku. Wspiera ona uniwersytecką studencką grupę teatralną, działającą od 1988 roku, a 10 lat później wpisaną do statutu Uniwersytetu Warszawskiego jako jednostka ogólnouczelniana. W pracach teatru biorą udział studenci Uniwersytetu Warszawskiego, innych uczelni warszawskich pochodzący z całej Polski i z zagranicy oraz licealiści. W przedstawieniach teatru bierze udział najczęściej około 10–20 aktorów. Spektakle adresowane są przede wszystkim do młodzieży szkolnej i akademickiej, osób zainteresowanych poezją, sztuką i teatrem. Teatr realizuje również liczne programy i inicjatywy edukacyjne w zakresie kultury i sztuki, w tym teatru, a także spotkania z wybitnymi przedstawicielami świata kultury, sztuki, nauki, polityki i biznesu.

Podstawowym zadaniem fundacji jest finansowanie bazy materialnej teatru oraz pozyskiwanie funduszy na jego projekty artystyczne. Pozostałe cele organizacji to: szerzenie kultury teatralnej w środowisku akademickim, propagowanie twórczego sposobu zagospodarowania wolnego czasu, poszukiwanie nowych form w dziedzinach teatralnych, rozbudzanie wrażliwości estetycznej w kręgach akademickich oraz udział w kształtowaniu opinii publicznej w zakresie teatru.

Dzięki wsparciu fundacji Teatr Akademicki Uniwersytetu Warszawskiego regularnie realizuje spektakle premierowe, prezentuje swoje dokonania artystyczne w Polsce, a także poza jej granicami oraz wydaje własne czasopismo. Działalność teatru promowana jest w mediach, Internecie, na plakatach, afiszach, wydawnictwach, podczas wystawiania widowisk scenicznych.

Fundacja Teatru Ósmego Dnia

Przykładem fundacji działającej na rzecz instytucji publicznej jest natomiast Fundacja Teatru Ósmego Dnia – grupy artystycznej, o długiej i bogatej historii, której aktywność rozpoczęła się w 1964 roku w ramach Studenckiego Teatru Poezji „Ósmego Dnia”. Po długoletniej obecności w „kulturze drugiego obiegu” po roku 1990 Teatr Ósmego Dnia uzyskał status instytucji państwowej, a następnie teatru miejskiego, utrzymywanego przez samorząd Poznania.

Teatr Ósmego Dnia to jeden z najważniejszych i najoryginalniejszych ośrodków kultury alternatywnej w Polsce. Charakterystyczną dla zespołu metodą twórczą jest improwizacja zespołowa.

Obok własnej pracy artystycznej **Teatr Ósmego Dnia** prezentuje również dokonania innych zespołów (na jego scenie wystąpiło kilkaset zespołów teatralnych z Polski i całego świata) oraz realizuje różnorodne projekty edukacyjne dla młodzieży.

Podstawowe cele fundacji Teatru Ósmego Dnia to udzielanie teatrowi pomocy materialnej w realizacji przedstawień i innych przedsięwzięć artystycznych, pomoc w finansowaniu prezentacji przedstawień Teatru Ósmego Dnia poza jego siedzibą oraz promocja wszelkich poczynań i osiągnięć artystycznych teatru. Fundacja finansuje również uczestnictwo Teatru Ósmego Dnia w festiwalach i innych zdarzeniach artystycznych, zarówno w kraju, jak i za granicą oraz wspiera publikacje teatru, dotyczące rozwoju i dokońń teatru niezależnego. Kolejnym celem fundacji jest finansowanie i udzielanie pomocy w prowadzeniu przez Teatr Ósmego Dnia warsztatów, seminariów oraz spotkań edukacyjnych z dziedziny teorii, praktyki i historii teatru oraz materialne wspieranie działań teatru zmierzających do sprowadzenia do kraju światowych teatrów niezależnych w celu wprowadzenia w rzeczywistość kultury polskiej zjawisk artystycznych światowej, teatralnej kultury niezależnej, a także prowadzenie i finansowanie dokumentacji wydarzeń w obrębie teatru niezależnego oraz wspieranie artystów i twórców teatru.

Spośród publicznych teatrów fundacje działają na rzecz Teatru Ludowego w Krakowie (powstała w 2001 roku) oraz wrocławskiego Teatru Muzycznego CAPITOL (od 2003 roku).

Fundacje teatralne – wspólne cele, zadania

Scharakteryzowane fundacje działają na rzecz teatrów różniących się między sobą wieloma istotnymi cechami (np. formą organizacji, strukturą, specyfiką działania), a co za tym idzie również potrzebami. Zadania fundacji koncentrują się jednak w kilku podstawowych sferach, podobnych dla poszczególnych instytucji. Dążą one przede wszystkim do zapewnienia teatrom wsparcia materialnego i finansowego, stworzenia możliwie najlepszych warunków pracy, pozyskiwania partnerów i sponsorów, zdobycia dotacji, a także promocji działalności artystycznej teatru. Fundacje ułatwiają teatrom zaprezentowanie twórczości artystycznej poza stałym środowiskiem działania, wspomagając ich obecność w krajowych i międzynarodowych festiwalach i przeglądach, przyczyniając się tym samym do poszerzenia grona odbiorców widowisk teatralnych. Poza wspieraniem działalności artystycznej pomagają w realizacji inicjatyw dodatkowych: edukacyjnych, wydawniczych, charytatywnych.

Chociaż wspieranie instytucji kultury za pośrednictwem fundacji nie jest w Polsce popularne, przytoczone powyżej przykłady dowodzą, iż jest to forma odpowiednia dla różnorodnych instytucji oraz, co ważne, skutecznie osiągnięta wyznaczone cele.

Stowarzyszenia i fundacje teatralne w Polsce – rola, specyfika

Stowarzyszenia i fundacje teatralne w Polsce to aktywne organizacje, działające w szerokim zakresie i wywierające rosnący wpływ na polski teatr. Funkcjonują, opierając się na długich i bogatych tradycjach polskich zrzeszeń obywatelskich, a obecnie wpisują

się w rozwój całego sektora pozarządowego. Ramy dla ich aktywności stanowią obowiązujące akty prawne, w znacznym już – choć nadal niewystarczającym – stopniu przystosowane do regulowania działalności organizacji pozarządowych w zakresie realizacji zadań społecznie cennych i użytecznych – również w dziedzinie kultury i sztuki.

Stowarzyszenia teatralne realizujące samodzielnie swoje artystyczne wizje i inicjatywy stanowią nowy sposób tworzenia teatru w Polsce. Ich projekty, często złożone, bogate i bardzo kreatywne, stanowią istotny wkład w tworzenie różnorodności oferty teatralnej. Dodatkowo, coraz częściej pełnią także funkcje edukacyjne, pracują z dziećmi i młodzieżą, działając na rzecz podnoszenia świadomości społecznej w zakresie kultury i sztuki, a co za tym idzie, w szerszej perspektywie czasowej przyczyniając się do wzrostu uczestnictwa w kulturze.

Stowarzyszenia teatralne zaskakują rozmachem swoich działań. Poczynając od ambitnych, doskonale przygotowanych spektakli i widowisk, poprzez częstą ich prezentację szerokiej publiczności, aż po regularną obecność na polskich i międzynarodowych festiwalach, przeglądach i spotkaniach teatralnych, udowadniają, iż ich potencjał stanowi ogromnie ważny czynnik współdecydujący o przyszłości polskiego teatru. Dodatkowo, organizacje te doskonale radzą sobie z pozyskiwaniem funduszy na swą działalność, wykazując się aktywnością i samodzielnością. Uzyskane środki wykorzystywane są na interesujące inicjatywy, a o ich jakości i roli, jaką odgrywają wśród różnorodnych wydarzeń kulturalnych, świadczą, poza powodzeniem u publiczności, również liczne dotacje publiczne.

Fundacje działające w sektorze teatru to organizacje stanowiące istotne wsparcie dla poszczególnych zespołów teatralnych. Co istotne, fundacja, jako pomoc w działalności, odpowiednia jest dla teatrów o różnorodnej formie organizacyjnej: zarówno publicznych, jak i niezależnych oraz niepublicznych. Z pomocy fundacji korzystają teatry o zróżnicowanym zakresie działania: od zespołów lokalnych po takie, które mają ambicje zaistnienia w świadomości ogólnopolskiej czy wręcz międzynarodowej. Swe fundacje posiadają także teatry dobrze znane, cenione, zajmujące ważne miejsce na mapie polskich zespołów teatralnych (Teatr Ludowy w Krakowie). Fundacje teatralne swoją pracą, aktywnością i zaangażowaniem niwelują często materialne braki i niedostatki będące obecnie, niestety, jedną z większych bolączek polskich teatrów; zwłaszcza młodszych i mniejszych. Znaleźć można liczne przykłady dowodzące, iż praca fundacji jest ogromnie ważnym czynnikiem ułatwiającym zespołom i grupom teatralnym, jak również teatrom instytucjonalnym ich działalność artystyczną. Zapewnienie niezbędnych środków, warunków materialnych czy dodatkowych funduszy bezpośrednio przekłada się na rozmach i jakość inicjatyw artystycznych i przyczynia się do sukcesu teatru. Wsparcie i pomoc przy reklamie i promocji ułatwia dotarcie do szerokich grup potencjalnej publiczności, co również pomaga w osiągnięciu sukcesu artystycznego i finansowego. Fundacje teatralne, pełniąc niejako subsydiarną dla teatrów funkcję, współtworzą w rzeczywistości specyfikę i obraz polskiego sektora teatralnego. Bez wsparcia fundacji teatralnej wykreowanie wielu inicjatyw i projektów, a nawet całych instytucji (jak warszawski Teatr Polonia) byłoby zapewne bardzo trudne, a być może nawet niemożliwe.

O atrakcyjności i możliwościach płynących z pracy w formie organizacji pozarządowej w sferze teatru świadczy niewątpliwie szerokie zaangażowanie w taką działalność doświadczonych, profesjonalnych twórców teatralnych, również tych, którzy działali w teatrach publicznych. Jest to zjawisko interesujące również w kontekście kondycji

i warunków pracy w polskich teatrach instytucjonalnych podległych państwu. Dla teatrów działających w formie stowarzyszenia stanowi to natomiast z pewnością znaczący kapitał przyczyniający się do dobrej jakości tworzonych widowisk i spektakli oraz dalszego dynamicznego rozwoju.

Stowarzyszenia i fundacje teatralne w Polsce, mimo wielu sukcesów i aktywnego działania, wskazują na liczne problemy i przeszkody: prawne, finansowe, organizacyjne. Podobnie jak inne organizacje pozarządowe w Polsce, zwłaszcza młode i zaczynające dopiero swoją działalność, narażone są na ryzyko zakończenia swych działań z powodu zbyt wielu trudności. Reakcje państwa nie odpowiadają potrzebom organizacji III sektora mimo ogromnego ich potencjału będącego szansą rozwoju i pozyskania korzyści dla całego społeczeństwa. Niewystarczająca pomoc, niedoskonałe, zawile, nieprecyzyjne, a w przypadku fundacji i stowarzyszeń teatralnych również nieprzystosowane do prowadzenia działalności kulturalnej regulacje prawne oraz utrudnienia podatkowe i nadmierna biurokracja to główne przeszkody, których likwidacja byłaby istotnym elementem działającym na rzecz dalszego rozwoju organizacji pozarządowych.

Dotychczasowy dynamiczny rozwój stowarzyszeń i fundacji teatralnych, w większości młodych, budujących dopiero swe warunki pracy, pozyskujących zasoby, jak również wsparcie sponsorów i partnerów, świadczy o ogromnych możliwościach w nich tkwiących. Zrealizowane już liczne projekty artystyczne, edukacyjne, popularyzatorskie, aktywizujące dzieci i młodzież pozwalają na optymistyczne prognozy co do przyszłości organizacji III sektora działających w sferze teatru. Ważnym zagadnieniem wydaje się zatem odpowiedź na pytanie, jak może wyglądać współpraca tych organizacji z władzami publicznymi prowadzona na rzecz zaspokajania społecznych potrzeb i oczekiwań, tak aby korzyści z niej płynące były jak największe. Jej początki, w postaci finansowych dotacji, zostały już zrealizowane. Można jednak oczekiwać, iż organizacje pozarządowe działające w sferze teatru, jak również całego obszaru kultury i edukacji będą w coraz większym stopniu uzupełniać i wzbogacać aktywność państwa, a nawet bezpośrednio, w różnych formach partnerstwa, przejmować stosowne zadania.